

6. Ставицька Л. Мова і стаття / Леся Ставицька // Критика. – 2003. – Ч. 68. – 29-34.
7. Тарасюк Г. Новели: Проза / Галина Тарасюк. – Бровари : ПП “МН ТРК “Відродження”, 2006. – 416 с.
8. Яремчук І. Доторк сойчиного крила. Франкова присутність у художній прозі Галини Тарасюк / Ірина Яремчук // Літературна Україна. – 2006. – № 24. – С. 6.

*Анотація.* У статті розглянуто новелу “Сюрприз для феміністки” Галини Тарасюк у контексті гендерного дискурсу, характерного для жіночої прози кінця ХХ – початку ХХІ ст. Основна увага звертається на оновлення змісту, творчої манери, образів та мови художнього тексту.

**Ключові слова:** Галина Тарасюк, художній образ, гендер, маскулінне, фемінне.

*Summary.* The subject of analysis is interpretation of male and female images in Halyna Tarasyuk's short story “Surprys dl'a feministky” (Surprise for a feminist). The emphasis is made on the problem of gender differentiation of male and female beginnings.

*In the novel H. Tarasyuk makes emphasis on feminization of men and masculinization of women. The main heroine opposes the “feminization” of the strong part of humanity. She polemizes with herself about patriarchal norms, conserved in the society. The conflict of female images of a short – is a conflict of “new” and “patriarchal” women. Mother of the main heroine in the novel cannot accept daughter's views as they don't coincides with her own ones.*

*H. Tarasyuk in the novel Surprys dl'a feministky” (Surprise for a feminist) develops a problem of family, as heroine's traditional world, destruction: woman lives separately from a husband, brings children up and makes for living and does everything for happiness of her children, in fact she substitutes the father. Such kind of gender identity model means the combination of masculine and feminine features of character and peculiarities of behavior, which causes performing the role of mother together with the role bread-winner for leaving.*

*Getting deep inside of her heroine's existence, her emotional originality, H. Tarasyuk uses different forms of speech. The author often uses the method of narration from the first person, which creates the illusion of truthfulness of this image from the woman's point of view. The particular feature of this short story is preterition, which is graphically expressed with the help of omission points. This is a specific moment of silence, pause.*

*H. Tarasyuk in the novel created different images, which by incarnating traditional masculine and feminine features transform into new characters, which become apparent in modern society.*

**Key words:** Halyna Tarasyuk, image, gender, masculine, feminine.

Отримано: 1.11.2015 р.

УДК 801.7 : 091

Мацько В.П.

## ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ КОНЦЕПТИ ІВАНА СТЕШЕНКА ЯК ШЛЯХ ДО САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** В українському літературознавстві досі відсутній комплексний аналіз творчої спадщини І. Стешенка. Про нього лише згадують принагідно, коли йдеться про період національно-визвольних змагань (1917-20) та його внесок в історію педагогіки. А відтак постає потреба письменника, державного й громадського діяча, його наукова й культурна спадщина потребують ретельного вивчення й наукового обґрунтування.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Серед наукового кола досліджень життя і творчості письменника на особливу увагу заслуговує книжка, упорядкована і видана 2013 р. полтавчанином Г. Титаренком [13]. На сьогодні це найповніше видання оригінальних творів І. Стешенка, його листування та перекладів світової класики. А все ж літературознавча спадщина належить до маловивчених, непізнаних, хоча державотворча й культурно-освітня діяльність частково відображена в працях Л. Білецького, О. Тулуба, С. Сірополка, В. Білоцерківського, В. Головченка, В. Верстюка, О. Сухомлинської, Ю. Хорунжого, М. Чиркової. Проте оминають дослідники працю літературознавця О. Тулуба (1866-1939), який близько знав письменника та його родину, присвятив дослідження «Іван Стешенко (1873-1918) (Спомини і матеріали)» [14, 92-104]. Мотивуючи активною перекладацькою діяльністю письменника, Л. Білецький зараховує І. Стешенка до репрезентантів школи наслідування [2, 362]. Така теза потребує окремого аналізу. Враховуючи

зрослий інтерес науковців до непересічної постаті письменника, подаємо власне дослідження, посиляючись на конкретні архівні матеріали, першоджерела.

**Формування цілей статті.** Мета статті – розкрити національні концепти І. Степенка як шлях до самоідентифікації, вказати на основні літературознавчо-парадигмальні особливості, підкоригувати окремі неточності в дослідженні життєвого і творчого шляху письменника.

**Виклад основного матеріалу.** Насамперед зауважимо, що майбутній письменник, як і більшість тодішніх учнів кінця XIX століття, навчався в російській школі і до сьомого гімназійного класу писав російською мовою, однак, як свідчить дружина Оксана Степенко, під впливом М. Баздренка, М. Базькевича, І. Липи, які мешкали в полтавському будинку Степенків, розмови з ними, «його світогляд кардинально змінився, і до університету він вступив свідомим українцем» [3, 167]. Коригуючи думку Г. Титаренка, який вважає, що джерелознавчі матеріали дають зовсім різні варіанти року народження, тобто не 1873, а 1874 рік [13, 7-8], зауважимо, що упорядник не згадав про цю дочку письменника Ірину Степенко. Хто-хто, а вона добре знала рік народження свого батька. І коли за свій майже 90-літній вік на пам'ятникові не виправила дату народження батька, то таки справді він народився 24 червня 1873-го. Найсердечніший Іванів друг й однопартієць, літературознавець О. Тулуб у своїй праці також зазначає 1873 рік. Леся Українка 17 квітня 1894 р. у листі до М. Драгоманова вказує на вік Сердешного: 20 років. Тому сумнівів з приводу датування не повинно бути. Якщо упорядник не знайшов метрики, то є інший варіант: І. Степенко 1897 р. у Володимирському соборі м. Києва брав шлюб з Оксаною Старицькою, в церковній книзі неодмінно зазначено вік молодят.

З дитинства у хлопця виявився поетичний хист, здібності до вивчення іноземних мов. Подорожі полтавськими селами, замилювання краєвидами, побачене й почуте вселилися в чуле серце юнака, пробудили патріотичні почуття, любов до рідного краю, українського народу. Ця любов супроводжувала його все свідоме життя. Будучи, студентом Київського університету (1892–96) зійшовся з українською культурною елітою – родинами Старицьких, Лисенків, Косачів. Дослідники, а слідом за ними й А. Діба в рецензії «Степенків Ломикамінь через призму осягнень полтавця Григорія Титаренка», стверджує, що Михайлу Старицькому довелося стати для Степенка «наставником у літературно-мистецькому гуртку «Плеяда» [4, 242]. Сумнівно виглядає членство Степенка в «Плеяді». Та й молодий студент не міг впасти в око Старицькому, бо був малознаний і характеризувався негативно. Так, Леся Українка 5 (17) квітня 1894 року М. Драгоманову повідомляє: «Ви питали колись про Сердешного, се дуже молодий хлопець (20 л.), не конче освічений і дуже погано вихований, до того ж, під міцною правдяньською ферулою – що з нього хотіти? Врешті, він, може, ще вилюдне, як підросте» [15 : 10, 231]. Тому версія членства в «Плеяді» є хибною. Адже гурток створено 1888 року з ініціативи Лесі Українки, та через п'ять років, тобто 1893-го плеядівці припинили своє існування. Можливо, як творча особистість, літератор-початківець й приходив на засідання, то це ще не факт, що був активним «плеядівцем», бо перед ним найпершим завданням було виконати вкрай напружений навчальний план на шляху до здобуття вищої освіти. А студіював дисципліни сумлінно, коли тягнув на золоту медаль. Та на цьому шляху став перепоною професор-українофоб, філолог-славіст Т. Флоринський, добачивши в ньому сепаратиста, а отже поставив занижену оцінку, тож дісталась Степенкові срібна медаль.

Ще гірша справа з матеріалами Інтернет-ресурсу про Степенка. Доходить до комічного, до абсурду, бо ж у запропонованій літературі дев'ять позицій абсолютно точно не відображають життя й діяльність Івана Матвійовича, а лише його однофамільця, співака Івана Никифоровича (1894-1937) [11]. Як при цьому не згадати п'єсу І. Карпенка-Карого «Мартин Боруля»? Тут же, в Інтернет-ресурсі, про письменника з року в рік зазначено: «Був членом Старої громади». Це вигадка, звичайно. По-перше, київська Громада діяла у 1859–1876 рр., по-друге, відбір кандидатів був надто жорстким. До цієї організації приймали тих, хто вже здобув вищу освіту, хто мав рекомендації та підтримку усіх членів Громади: кандидатура обиралася відкритим голосуванням, і якщо хтось один був проти, кандидата не приймали. По-третє, погодьтеся, трирічна дитина ніяк не могла стати членом Старої громади.

На історико-філологічному факультеті Київського університету Степенко стає улюбленим учнем професора, довголітнього головного редактора наукового журналу «Университетские известия» (1873–1913) Володимира Іконнікова. Ще будучи полтавським гімназистом, активно займався перекладами творів західноєвропейських письменників, прагнучи таким чином познайомити українського читача з класикою високого європейського рівня. Про це, зокрема, довідуємося з листа І. Степенка, адресованого 28 грудня 1890 року В. Іконнікову. Сімнадцятирічний юнак пише: «Чи не змогли б Ви надрукувати мої віршовані переклади (гекзаметр) із «Метаморфоз» Публія Овідія – всього 12 пісень. Переклад вірний, близький до оригіналу і разом з тим осучаснений літературною мовою» [5, арк. 2]. Далі він просить ученого сповістити адресу Київського філологічного товариства. З цього часу пролягає його многотрудний шлях до науки, до однієї з

ділянок культури – української літератури. Як літератор-початківець, заявив про себе здібними перекладами творів П'єра Беранже, Овідія Назона, що побачили світ окремим виданням.

У його біографії є дві непроминальні події, що припадають на молоді роки київської доби: зустріч з Іваном Франком. Іван Якович у Стешенкові побачив майбутнього здібного письменника, українського патріота, який подавав великі надії. Щира дружба та творче співробітництво Івана Франка з діячами культури Наддніпрянської України, зокрема П. Саксаганським М. Лисенком, М. Драгомановим, Лесею Українкою, М. Старицьким яскраво ілюструє тогочасні історико-культурні процеси. Так, за підтримки І. Франка у Львові 1896 р. виходить друком Стешенкова драма «Мазепа». Того ж таки 1896 р. автора заарештовує царська охранка, домагаючись заборони вчителювати, як політично неблагонадійному, схильному до українського сепаратизму. Стешенка позбавляють посади викладача Київської жіночої Фундуклеївської гімназії. Недавній випускник вишу не розгубився: 23-річний юнак був уже поліглотом, вільно володів російською, німецькою, французькою, іспанською, італійською, польською, словацькою, білоруською мовами. Він засиджується над перекладами, пише вірші.

В Лук'янівській в'язниці письменник ближче знайомиться з молодшою дочкою Михайла Старицького – Оксаною. А було це так. У 1897 році Оксана Старицька потрапила до Лук'янівської в'язниці за участь у «вітровській» демонстрації. Народниця-чернігівка Марія Вітрова не витримала знущань жандармів й у Петропавлівській фортеці-в'язниці спалила себе живцем. Молодь Санкт-Петербурга, Москви і Києва вийшла на вулиці, засуджуючи самодержавний режим. У сусідній камері сидів майбутній Оксанин чоловік – Іван Стешенко. В неволі відбулося знайомство, а не в гуртку «Плеяда» (повторимось, гурток 1893-го припинив існування), як трактують дослідники. В особі Оксани Іван Стешенко знайшов однодумця, революційного романтика. Після виходу з Лук'янівки молодята побралися. Для чоловіка Оксана стала справжньою помічницею, його правою рукою. В серпні 1898 року І. Стешенко бере участь в роботі з'їзду нелегального товариства «Молода Україна». Саме з цього товариства утворилися партії. Іван Матвійович очолює соціал-демократичну партію (УСДРП), до якої входили Олександр Тулуб, Леся Українка, Оксана Стешенко, Михайло Коцюбинський... До речі, з «Молодої України» утворилися й українська демократична та революційна партії. Як сьогодні не дивно звучить, але тоді І. Стешенко, щоб здобути людських прав, захоплюється ідеями Карла Маркса, М. Драгоманова, схиляється до лівої політики, згодом, під впливом галичан Івана Франка й Михайла Павлика. Таким чином на Наддніпрянщині він стає одним із перших європейських соціалістів. На той час І. Стешенко був з найбільш відомих політичних діячів, революціонерів лівого руху, що поєднував у своїй діяльності принципи українськості, соціальної справедливості та моралі. Методами боротьби за кращу долю І. Стешенко обирає просвіту, піднесення культурного, освітнього рівня народу.

І. Стешенка запрошують до Полтави на відкриття пам'ятника І. Котляревському. Там виступає з рефератом «Про художньо-літературне значення творів Котляревського і його заслуги». Завдяки зусиллям М. Старицького йому вдається влаштуватися в управління Південно-Західної залізниці, а згодом – в Київську міську Думу. Києяни уже знають І. Стешенка як поета, автора двох збірок, з яких виразно постає захисник знедолених, співець громадянської скорботи. Його захоплює вир революційних подій 1905 року, в Києві очолює редакцію сатиричних журналів «Шершень», «Гедзь», де висміює соціальні негаразди царської Росії. Потрапляє під приціл поліції: був заарештований, а згодом висланий у м. Слуцьк (тепер Мінської області, Білорусь) під суворою наглядом. Там працює в гімназії. Дружина з двома дітками Іриною та Ярославом залишилася жити на квартирі. З листування видно, що дуже бідувала. Щоразу повідомляє чоловікові: «Будь-ласка, не задержуй грошей, бо хазяйка уже просила за квартиру» [6, арк. 5]. В іншому листі розповідає про однодумців: «Дядя Коля (йдеться про М.Лисенка. – В.М.), Л. М. Драгоманова, Ліля, Леся, Грінченко, Чикаленко, Степаненко, Коваленко, Скок, Дурдуківський, Стеценко та ін. були арештовані. Декого уже випустили, а дехто ще сидить». Тут же вона подала чернігівську адресу М. Коцюбинського, якою цікавився чоловік. А 5 грудня 1906 року він писав дружині з Вільно, що уже нарешті їде у свої «невеселі місця» [7, арк. 3]. З осені 1907 року Іван Матвійович учительює в Київській комерційній школі, згодом у Фребелівському педагогічному інституті, на вищих жіночих курсах, в музично-драматичній школі імені М. Лисенка. А з 1915 року – директор Тетянинської гімназії для біженців.

Упродовж 1899 – 1901 рр. вийшли друком збірки його поезій І. Стешенка «Хуторні сонети», «Степові мотиви». Водночас захоплений науковою роботою, досліджує творчість І. Котляревського, Т. Шевченка, М. Гоголя, П. Мирного, М. Старицького, М. Коцюбинського, І. Франка та ін. Разом із дружиною упорядкував і видрукував українсько-російський словник (1909). На пропозицію М. Грушевського 1907 р. став секретарем Українського наукового товариства імені Тараса Шевченка (Київ), редагував педагогічний журнал «Сяйво» (1913–1914).

Перші десятиліття ХХ віку стають для Стешенка найплодовитішими. Він розробляє курси лекцій, бере участь у наукових симпозіумах, нарадах, пише наукові, літературознавчі розвідки,

вірші, оповідання. В його наукових зацікавленнях постає творчість давніх і сучасних українських письменників. Привертає до себе увагу наукова робота І. Стешенка під назвою «Еволюція соціальних ідей в новій українській літературі», яка свідчить, що її керівником був І. Франко, бо вся праця виправлена рукою Івана Яковича і навіть заголовок справлено рукою Франка [8, арк. 1]. І. Стешенко про себе залишив автобіографічну працю, що носить дивну назву «Записки психопата ХХ віку» [9, арк. 2].

Перу І. Стешенка належить корпус наукових досліджень, лекцій: «Англійська література XVIII-XX ст.» (1911), «Українське літературне писання» (1901), «Галицько-українська література XIX ст.» (1911), «Дитяча література та її задачі» (1905), «Древний период русской литературы и обрядов» (1901), «Древность русской народной поэзии» (1905), «История греческой драмы», «История и сущность драмы», «Лекції західної літератури», «Лекції з історії України, прочитані на інструкторських курсах в Києві», «Російська література XIX ст.», «Курс політичної економії (крам і гроші)», «Лекції з фольклору», «Лекція з історії виникнення української драми», «Про бельгійську літературу», «Про Тараса Шевченка», «Про Лермонтова», «Про Пушкіна», «Про поезію», «Первый шаг в литературе» (надруковано: «Детский журнал», 1914, №1-2. Означений подвійний номер часопису присвячено І. Стешенкові. – В.М.); «Про Івана Франка», «Про українську драму до першої половини XVIII століття», «Про О. Кониського, «Стилістика» (польською мовою), «Про Шекспіра», «Шекспір, як філософ», «Біографія І.П. Котляревського» (1901), «Богиня Фантазія» (легенда, 1902), «В народі» (драма на 5 дій, 1899), «В справі української літературної мови, її словника, випущеного видавництвом «Час» (1915), «Вступне слово про колядки» (1916), «Дещо про наш орнамент» (1913), «Драма з життя Київських студентів-гімназистів» (1901), «Замітки з історії України» (1904).

Вищезначені праці свідчать про високу ерудицію Стешенка, як і, утім, про те, що був він людиною широкого наукового діапазону. Водночас продовжував провадити активну громадську, науково-культурну діяльність. У червні 1906 р. разом із С. Шеметом (1875–1957, Австралія), В. Винниченком (1880–1951, Франція), Б. Грінченком (1863–1910), М. Левицьким (1866–1932) був організатором установчих зборів Київського товариства «Просвіта», виступав з рефератами й доповідями на його засіданнях і публічних зборах. Під час роботи національного конгресу, що проходив 6–8 квітня 1917 р., І. Стешенка обрано до Центральної Ради від просвітніх організацій міста Києва. Він очолив рух за українську школу, ставши на чолі Товариства шкільної освіти, що опікувалося питанням підготовки українського вчителства, запровадження української термінології та правопису, створення українських підручників та посібників. Наприкінці березня 1917 року разом із Михайлом Грушевським (1866-1934), Тимофієм Лубенцем (1855-1936) та Віктором Ігнатівичем (1862-1933; до речі, В. Ігнатівич був близьким родичем Івана Франка, адже дружина Ігнатівича – Олександра Федорівна Хоружинська – це рідна сестра дружини Франка. Саме в тітки Сандри Ігнатівич під час Першої світової війни мешкала дочка І. Франка Ганна Ключко-Франко) І. Стешенко увійшов до складу спеціальної підкомісії міської думи Києва, яка мала розробити план запровадження української мови в київських школах.

І. Франко 1898 р. відгукнувся рецензією на працю І. Стешенка «И. П. Котляревский и Осипов в их взаимоотношении» [16, с. 36-38]. Молодий Стешенко вступив у літературну дискусію з І. Франком щодо поглядів на однойменні Шевченкові твори – поему та повість «Наймичка». Франко простежував аспекти модифікації, аргументував свої тези теорією впливу на творчість Т. Шевченка, а Стешенко лише розкривав причини написання Шевченком російськомовної прози, підкріплюючи свої думки компаративними паралелями (порівнював україномовні й російськомовні Шевченкові тексти) [12, с. 71]. Літературна дискусія з І. Франком вказує на факт національного самоусвідомлення І. Стешенка, світогляд якого остаточно сформувався в культурному середовищі київської прогресивної інтелігенції. За чотири роки (з часу негативної характеристики Лесею Українкою 20-літнього юнака) він «вилюднів», тобто твердо укріпився на національному ґрунті.

Будучи Генеральним секретарем народної освіти, його погляди на державну політику П. Скоропадського були дещо антитегичними. Тому І. Стешенко з радістю отримав пропозицію І. Огієнка обійняти посаду завідувача кафедри української літератури в новоствореному Кам'янець-Подільському університеті. Перед виїздом до столиці УНР, взяв відпустку й вирушив із сином Ярославом до Полтави, маючи намір там краще підготуватися до лекцій. Перед від'їздом залишив у міністерстві свою адресу: село Великі Будища Зіньківського повіту на Полтавщині. У Полтаві на його життя було вчинено збройний замах. Помер І. Стешенко від отриманих ран пізно ввечері 31 липня 1918 р. Спершу був захоронений у Полтаві. Та невдовзі вдова перевезла тіло чоловіка до Києва й перепоховала на Байковому цвинтарі. Того ж року Столипінську вулицю було перейменовано на Івана Стешенка. Через рік більшовики, прийшовши до влади, вулиці дали нове ймення – Гершуні, пізніше – Чкалова. Нині – вулиця імені Олеса Гончара у Києві.

На трагічну кончину міністра освіти відгукнулася тодішня преса, авторами некролога були письменники Леонід Білецький, Грицько Коваленко. Згодом появилися спогади С. Єфремова, П. Христюка, С. Сірополка, О. Тулуба. Зокрема, Г. Коваленко 1919 року оприлюднив у Полтаві брошуру «На спомин борця за вільну рідну освіту І. М. Стешенка» [10] – це фактично була його промова, виголошена в театрі у день пам'яті першого міністра освіти УНР. Трагічна смерть не дозволила Стешенкові бути викладачем вищої школи. З нагоди відкриття Кам'янець-Подільського університету у складі почесних гостей на свято прибула дружина. Л. Білецький резюмує, що, виступаючи перед присутніми, І. Огієнко «згадав покійного Івана Стешенка як першого Міністра Освіти, який мріяв про заснування високих шкіл на Україні і привітав тут присутню вдову, його дружину Оксану Михайлівну» [1, с. 141].

В постанові (1941) на арешт дружини Оксани Стешенко, документ підписав нарком державної безпеки УРСР Павло Мешик (1910–1953), зазначено: «Муж Стешенко в прошлом являлся министром просвещения при Центральной раде (убит красными войсками в 1918 году)». На допиті 22 липня 1941 року слідчий дбайливо шукав надто «важливий» аргумент арешту Оксани Михайлівни: «Следствию известно, что ваш муж Стешенко был убит в 1918 году войсками Красной Армии как гетманский министр, так ли это?». Виявляється, що влада і через 23 роки по смерті чоловіка, звинувачує вдову в тому, що той був міністром освіти УНР. О. Стешенко також стала жертвою політичного терору. Слідчий, мабуть, не читав щоденник Сергія Єфремова, який 20 грудня 1923 року занотував: «Дізнався од Костя Івановича [Товкача] страшні подробиці про вбивство І. Стешенка. Засудила його на смерть большевицька організація Зіньківського повіту; засуд виконав один із членів тієї організації. Звуть його – Башловка. Чому саме засуд упав на І. Стешенка – не зрозуміти». А хто ж такий Товкач? Костянтин Товкач (1882 – ?) був товаришем С. Петлюри по духовній семінарії. У 1917 р. – член губернської земської управи, голова міської думи в Полтаві. Очолював полтавський осередок УПСФ. Входив до складу Генерального суду УНР. 1930 року засуджений в справі СВУ. Подальша доля невідома.

На могилу до батька ходила дочка Ірина, яку також влада не раз цькувала, переслідувала. Молилася, думками вела тиху бесіду з батьком, розповідала, очевидно, що довелося пережити їй та родині. Але й вона 30 грудня 1987 року відійшла за межу вічності. Львів'янка – лікар за професією, племінниця актриси Софії Федорцевої, щирої подруги Ірини Стешенко – мені розповідала, що в останню хвилину Ірина Іванівна тримала її за руку і просила поховати тіло в ту ж могилу, де покоїться прах батька на Байковому цвинтарі, а також заповіла передати речі якщо не в створений музей Михайла Старицького, то в музей Лесі Українки в Києві (музей М. Старицького відкрито лише 2002 р.). Останню волю письменниці було виконано згідно заповіту.

*Висновки...* З вищомовленого можна констатувати, що велика літературна спадщина І. Стешенка досі чекає на скрупульозного дослідника. Окремі тези попередників все ще потребують коригування, наукового аналізу, документального підтвердження. Літературознавчі та художні твори письменника дають ключ до моделювання національних концептів: віри, національної свідомості, української історії, словесності. Означені концепти є своєрідними кодами до розуміння літературно-критичних праць І Стешенка, українського літературного процесу загалом. Усвідомлюючи відповідальність перед громадою, письменник удосконалював власний образ інтелектуала, підпорядковував себе, свої моральні цінності глибокому почуттю приналежності до української нації. Ототожнюючи себе з власним народом, своєю поведінкою, моральними чеснотами показував приклад іншим як треба боротися за українську Україну, спершу у власному «Я», а згодом – в суспільних перетвореннях. Українськість І. Стешенка поступово спроектовувалась на всезагальну самоідентифікацію українського народу зі справді вільним, гідним кращого життя у своїх власних очах, з тим в очах світової спільноти.

Цією публікацією нами здійснено спробу максимально об'єктивно проаналізувати життєвий і творчий шлях письменника, вказавши на його художні твори, літературознавчі дослідження, які досі працюють на розбудову українського культурного й освітнього простору. І хоча стаття обмежує нас розміром, проте відкриває простір для подальших наукових пошуків. Сподіваємось, що не лише художні твори І. Стешенка, а й корпус вищезгаданих літературознавчих праць для учителів-філологів, магістрантів, аспірантів стануть предметом написання реферативних, дипломних та дисертаційних робіт.

#### Список використаної літератури

1. Білецький Л. Мої спогади (1917-1926 рр.) / Леонід Тимофійович Білецький ; підготовка тексту, вступна стаття та іменний покажчик В. Р. Адамський. – Кам'янець-Подільський : «Медобори-2006», 2013. – 239 с.
2. Білецький Л. Основи української літературно-наукової критики / Леонід Білецький. – К.: Либідь, 1998. – 405 с.

3. Верстюк В. Діячі Української Центральної Ради : Біограф. довідник / В. Верстюк., Т. Остащенко. – К., 1998. – С.167-171.
4. Диба А. Стешенків Ломикамінь через призму осягнень полтавця Григорія Титаренка / Алла Диба // Рідний край. – 2013. – № 2 (29). – С.240-245.
5. Інститут рукописів Національної бібліотеки України імені В.Вернадського ( ІР НБУВ). – Ф. III. – Спр. 51116.
6. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 63863.
7. ІР НБУВ. – Ф. III. – Спр. 63857.
8. ІР НБУВ. – Ф. 1. – Спр. 8580.
9. ІР НБУВ. – Ф. 1. – Спр. 8574.
10. Коваленко Г. На спомин борця за вільну рідну освіту І.М.Стешенка. / Григорій Коваленко. – Полтава, 1919. – 8 с. (Промова в театрі у день пам'яті Івана Стешенка).
11. Стешенко Іван Матвійович [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
12. Стешенко І. Російсько-українські паралелі в творчості Т. Г. Шевченка / Іван Стешенко // Український науковий збірник. – Вип. II. – Москва, 1916. – С. 63-87.
13. Стешенко І. Твори. Переклади. Вибране листування / Іван Стешенко; упоряд. та авт. бібліогр. нарису Г. В. Титаренко, післямова Г. А. Александрової. – Полтава : Б. в., 2013. – 630 с.
14. Тулуб О. Іван Стешенко (1873-1918) (Спомини і матеріали) / Олександр Тулуб // Україна. –1929. – Грудень. – С. 92-104.
15. Українка Леся. Зібрання творів у 12 т. : Т. 10 / Леся Українка. – К.: Наукова Думка, 1978. – 544 с.
16. Франко І. И. Стешенко. И. П. Котляревский и Осипов в их взаимоотношении (КСт. – 1898. – Т. 61. – Кн. 7-8. – С. 1-82) / Іван Франко // ЗНТШ. – 1898. – Т. 26. – С. 36-38.

*Анотація.* Статтю присвячено письменникові, громадському діячеві І. Стешенку, на конкретних прикладах оприявлено його життєвий і творчий шлях, з'ясовано внесок у розвиток національної освіти та культури. Застосувавши історико-біографічний, культурно-історичний методи дослідження, автором доведено, що письменник був людиною широкого наукового діапазону, проводив активну громадську, освітню та культурну діяльність. Беручи приклад з Івана Франка, якого знав особисто і про якого написав дослідження, І. Стешенко у своїх працях творив національні концепти: віри, національної свідомості, української історії, словесності. Означені концепти були своєрідними кодами до прочитання його художніх творів, ключем до розуміння літературно-критичних праць, українського літературного процесу загалом. На основі архівних джерел подається перелік літературознавчої спадщини письменника.

**Ключові слова:** концепт, самоідентифікація, Іван Стешенко, літературна творчість, перекладач, Іван Франко, лекції з літератури.

**Summary.** The article is devoted to the writer, public figure Ivan Steshenko, by specific examples his life and career have been shown, his contribution to the development of national education and culture has been cleared out. Applying historic-biographical, cultural-historical methods of research, the author proves that the writer was a man of wide range of research, conducted active social, educational and cultural activity. Following the example of Ivan Franko, whom he knew personally and whom he wrote his research, I. Steshenko in his writings created national concepts: faith, national consciousness, Ukrainian history, literature. The mentioned concepts were peculiar codes to reading his artistic works, the key to understanding the literary-critical works, Ukrainian literary process in general. Based on archival sources the list of literary studies heritage of the writer has been given.

Realizing the responsibility to the community, the writer improved his image of the intellectual, subordinated himself, his moral values to the deep sense of belonging to the Ukrainian nation. Identifying himself with the people, with his behavior, moral virtues he showed the example to other people how to fight for Ukrainian Ukraine, firstly in his own «I», and later – in social transformations. Feeling as Ukrainian, Steshenko was gradually projected for universal self-identity of Ukrainian people with a truly free, worthy of better life in their own eyes, then in the eyes of the world community.

With this publication we have attempted to analyze as objectively as possible the life and career of the writer, pointing to his literary studies, which are still working on the development of Ukrainian cultural and educational environment.

**Key words:** concept, self-identification, Ivan Steshenko, literary creative work, translator, Ivan Franko, lectures on literature.

Отримано: 14.10.2015 р.